Col·lecció LA MANDRÀGORA

Un hivern a Montana

Cossetània Edicions

Rick Bass

Traducció: Àlex Gombau

• Col·lecció La Mandràgora – 1 •

Un hivern a Montana

Rick Bass

Traducció d'Àlex Gombau i Arnau

Dibuixos d'Elizabeth Hughes

Cossetània EDICIONS

Amb el suport del Departament de Cultura
de la Generalitat de Catalunya

Generalitat de Catalunya
Departament
de Cultura

Títol original: *Winter (notes from Montana)*

Primera edició: febrer del 2017

© Rick Bass, 1991
© Elizabeth Hughes, 1991
© Houghton Mifflin Harcourt Publishing Company

© de l'edició:
9 Grup Editorial
Cossetània Edicions
C/ de la Violeta, 6 • 43800 Valls
Tel. 977 60 25 91
cossetania@cossetania.com
www.cossetania.com

Traducció: Àlex Gombau i Arnau

Disseny i composició: 3 x Tres

Impressió: Romanyà Valls, SA

ISBN: 978-84-9034-710-2

DL T 14-2018

Kent Jingfors, biòleg suec dedicat a l'estudi dels bous mesquers, una vegada va acampar a la conca del riu Sadlerochit d'Alaska, a l'hivern, amb la intenció d'esbrinar com sobrevivia aquesta espècie. Recorda «dies» de fred i foscor atroços en què necessitava pràcticament tota la seva força de voluntat per fer les tasques més senzilles. Els animals es movien lentament entre els joncs, recelant de la seva presència. Ell els seguia amb una llanterna, observant atentament per saber quines plantes pasturaven. Li van acabar despertant gran admiració i respecte. Qui hagi intentat treballar amb eficàcia a quaranta graus sota zero, suportant la foscor a l'hivern durant llargs períodes de temps o les fuetades del torb a aquestes temperatures, es pregunta quina bèstia pot aguantar així setmanes seguides i, tot i això, semblar trobar-s'hi tan a gust.

Barry Lopez, *Arctic Dreams*

Pròleg

Ja havia estat a les muntanyes abans. Vaig anar a una universitat construïda al peu d'una muntanya, l'Estatal de Utah, i no he estat mai tan feliç; no pas per ser jove, rebre una formació de grau superior o gaudir de la llibertat, sinó feliç simplement de trobar-me envoltat per aquell paisatge, de moure'm per aquelles terres desconegudes i meravelloses (m'havia criat a Texas i, en acabar els estudis, vaig treballar uns quants anys a Mississipí). La meva xicota Elizabeth i jo fèiem acampada a l'oest de la universitat. Ens agradava l'olor del bosc a la nit i tot just en despertar al matí.

L'horrible i calorós estiu de 1987 vam agafar el cotxe en direcció sud cap a Nou Mèxic, amb l'esperança de trobar el «refugi d'artista» ideal: un lloc on l'Elizabeth pogués pintar i on jo pogués escriure (amb estudis separats, per descomptat, perquè als dos ens agrada treballar al matí); un indret proper a un rierol, amb arbres, amb intimitat. Volíem un paratge remot i salvatge, amb aquest requisit indispensable i irrenunciable d'intimitat: un lloc on poguessis voltar despullat si et venia de gust, amb graner, camps i estables per als cavalls, perquè a l'Elizabeth li encanta cavalcar. I si tenia piscina coberta i fins i tot pista de tennis a la mateixa finca, a més d'un petit jardí, doncs no en faríem escarafalls.

Com que érem refotudament pobres, summament pobres, pobres de solemnitat (però sense deutes i amb perfecta salut), buscàvem alguna cosa en lloguer, més que no pas en venda, tot i que ens va passar pel cap comprar mitja hectàrea de terra en alguna banda i construir-hi una casa. Som molt conscients que el fet de treure punta a un llapis ja representa tota una aventura de la mecànica per a tots dos (som una mica progres i bohemis, però tant és). Ens va agafar aquesta dèria, aquesta delera, d'anar als estats de l'oest, de tenir aquest estil de vida.

Ens feia l'efecte que se'ns escapava el temps, tots dos teníem vint-i-nou anys i, per tant, ens vam posar a buscar. No ens importava a quin estat; simplement volíem que fos a l'oest.

No vam trobar res. No res a Nou Mèxic, *nada* a Arizona. Vam cercar moltíssim a Colorado, però estava massa habitat (al nostre parer) i tot era per vendre, no pas per llogar, o ja no hi quedava res. Potser alguna cosa aquí i allà, però es tractava d'un llac, no pas d'un riu o d'un rierol. I en preníem nota.

Vam investigar Utah de sud a nord. Vam trobar un parell de llocs que ens feien el pes (un que ens en feia molt, al nord de Logan), però a l'Elizabeth li semblava que quedava massa a prop de la carretera polsegosa i probablement tenia raó. Les terres forestals de Wyoming no eren a la venda. A Idaho vam trobar un indret remot, però els dos ens vam fer enrere. No tenia arbres, hi feia vent i l'hivern arribaria aviat. La idea de construir-hi una cabana de troncs no seria cap broma a Idaho, enmig d'aquelles ventades, per comparació a quan havíem sortit de Mississipí amb els dos gossos, conduint descalços i amb les finestres abaixades.

Hauria de fer esment que hi teníem pràctica, a l'hora de rondar pels pobles, *a*) tot recorrent carreteres apartades i enganxant rètols a les façanes d'edificis vells i deteriorats, per preguntar als propietaris (la propera vegada que vinguessin a arrencar males herbes) si hi podíem viure; *b*) comprant diaris i llegint anuncis sobre finques rurals en lloguer, i *c*) visitant agents immobiliaris que no tenien cap interès a llogar res (només a vendre per grans dinerals a so de bombo i platerets) i que normalment ens engegaven sense contemplacions. L'avarícia d'aquests agents em va desanimar tant que, a mesura que pujàvem cap al nord (el juliol s'acabava a marxes forçades amb el ritme lent de la nostra camioneta, mentre acampàvem vora preciosos torrents que paradoxalment mai no serien nostres ni podrien ser-ho tampoc, per sort), vaig començar a evitar-los.

Vam pujar fins a Missoula, a l'estat de Montana (que no era prou recòndit), i després encara més al nord, cap al Parc Nacional de les Glaceres i l'encimbellat poblet de Whitefish, que sempre ens havia agradat.

A Whitefish, l'Elizabeth va tenir un pressentiment, una d'aquelles premonicions. Vam anar a veure un agent immobiliari del minúscul carrer principal. Era un dia llangorós en un poble llangorós, i finalment vam trobar un API, en Ross, que es va emocionar amb el nostre trànsol i que es va posar a parlar-nos d'una vall màgica i salvatge, prop de la frontera amb el Canadà, a l'extrem d'Idaho. Yaak, va dir, no era ben bé un poble (no hi havia electricitat, ni telèfon ni carrers asfaltats), sinó més aviat un grapat de gent que hi vivia tot l'any, escampats pels boscos i al llarg del riu Yaak. En Ross va explicar que era difícil arribar-hi, que calia anar amb tot terreny, de la qual cosa nosaltres disposàvem, i que hi tenia una propietat a la venda. Vam fer veure que ens interessava comprar i que probablement gaudíem d'un pressupost il·limitat. També vam insinuar que, tot i que preferíem el lloguer, sempre quedaria l'opció d'acudir a un misteriós amic inversor. Va ser un miracle que en Ross no fes que ens detinguessin. A hores d'ara jo estava segur que en Ross havia arribat a l'encertada conclusió que l'estàvem enredant, potser des de l'instant en què havíem entrat (amb els gossos lligats al parquímetre, els pneumàtics desgastats a la plataforma de l'atrotinada camioneta, o potser el que ens delatava era la granota descolorida). Tanmateix, en Ross va proposar que anéssim a donar una ullada a aquesta petita vall tan allunyada i singular, i que fins i tot visitéssim la propietat del seu client. Hi vivia una parella jove amb nens, com a masovers del propietari, el client d'en Ross, que es deia Holger. L'home era a Washington, districte de Colúmbia, fent no sé què carai per a la CIA, una mena d'antic corresponsal de guerra que havien disparat i engarjolat nombroses vegades a tots els països hostils en què havia estat. Durant llarga estona en Ross ens va obsequiar amb les aventures d'en Holger.

En Holger tenia un negoci de guia de caça vora la finca que en Ross tractava de vendre-li (en Holger s'havia divorciat). El ranxo Fix era enorme, amb moltes cabanes de convidats, casa principal, graners, estables, hivernacle, galliner, garatges addicionals, dependències annexes i celler. Estava envoltat per més de vuit-centes mil hectàrees de boscos nacionals, tenia aigua corrent (la del rierol i la de la casa, que feia servir un sistema d'abastiment per gravetat des d'un estanyol d'un

turó proper, enmig del bosc, nodrit per les fonts d'un rierol) i un prat. L'edificació principal tenia tres plantes d'alçària, cada pis amb una renglera de grans finestrals que donaven a les muntanyes (el Canadà al nord, i Idaho just a la serralada de més a la vora).

Era el cul del món, deia en Ross. Preciós, però una mica massa complicat per arribar-hi. L'única manera de posar-se en contacte amb el ranxo era per correu postal o, com que no hi havia telèfon, per ràdio d'ona curta (sempre un risc, i els dies ventosos de primavera gairebé era impossible rebre o emetre ones radiofòniques a la vall). Al celler hi havia un petit generador de propà que proporcionava electricitat breument entre espetecs (per a la màquina d'escriure electrònica i per a una estoneta de música de la col·lecció de discos als vespres) i unes bateries de cotxe de 12 volts de cicle profund en un cobert, que es recarregaven cada cop que es posava en marxa el generador; aquestes bateries, juntament amb uns fanalets de propà, proporcionaven llum a la nit.

Vam sortir de Whitefish amb la camioneta a la tarda i en l'última hora i mitja no vam veure ningú, llevat d'ants, cérvols, uapitís i galls fers, tots travessant la carretera en gran nombre. Margarides blanques flanquejaven la pista de terra.

Vam conduir en direcció nord-oest sense veure cap senyal de vida humana (endinsant-nos cada vegada més a l'última extensió de verd sense carreteres del nostre mapa), amb el cor destrossat perquè érem pobres.

Vam enfilar les muntanyes sense descans i tot seguit vam baixar per un coll i vam fer cap a una petita vall blava.

No hi havia res més que una adrogueria i un bar, un edifici a cada banda del carrer, i un riu sinuós i mandrós que travessava la vall (un ant femella i la seva cria s'havien aturat al riu, rere l'adrogueria), i encara ni rastre de vida humana, ni de gent. Era com si els haguessin massacrat a tots, vaig pensar encantat. Vam saber a l'instant que era aquí on volíem viure, on sempre ho havíem volgut fer.

Mai no havíem sentit la mateixa màgia.

La dona que tenia cura de la casa principal va obrir la porta quan vam arribar (el seu marit havia anat a la petita localitat de Libby, a més de seixanta quilòmetres de distància, a buscar feina), i ella ens va en-

senyar el ranxo, per dins i per fora, amb gran amabilitat i nerviosisme. Tenia dos nens que anaven descalços, i gats, i semblava demacrada. Passàvem d'una habitació assolellada a l'altra, amb les nostres granotes de viatge, tot mussitant romanços sobre l'ajuda financera de l'inversor novaiorquès, pagaments al comptat i tota la resta, perquè ens mostrés les meravelles d'aquest lloc. Ara que hi penso, m'adono que la dona semblava una mica desesperada, encantada per la companyia, i sovint feia l'efecte que s'adreçava a algú més que, segons com, es trobava just davant nostre o potser al darrere. Mai no aconseguia establir contacte visual i s'esforçava per pronunciar les frases amb correcció.

Als boscos del darrere de la casa, els cérvols es retallaven contra la llum encegadora, plantats enmig de les clapes d'ombra, llepant el bloc de sal que els hi havien deixat. L'ambient era xafogós.

La dona tenia cura de gallines, conills, els seus fills, gats i un bonic hort, i atenia un paradís esponerós dins de l'hivernacle perfumat de flors i herbes aromàtiques. I vaig pensar: aquest hivernacle seria un lloc fantàstic per escriure; i pensar en escriure em va fer sentir pobre de nou i de sobte se'm va acudir que, encara que la dona i el seu marit vivien en aquesta casa meravellosa, amb prou feines tenien temps lliure.

Unes gallines que s'havien escapat del tancat voletejaven moribundes a la vora, a ple sol, i semblava que no s'hi pogués fer res.

—Tota la setmana que no paren de morir-se'ns —va comentar. Llavors es va tombar cap a nosaltres i va preguntar:— Si els interessa comprar, els sembla que podrien tenir-ne cura? Aquest matí hem decidit que haurem de marxar d'aquí. No hi ha feina, res a fer. Seria fantàstic per a vostès dos…, un escriptor i una artista.

Sentia el cap lleuger i mirés on mirés tot era enlluernador. Me l'estaven jugant d'alguna manera? El cor se m'havia disparat i no podia ni parlar, i quan ho feia era com si no fos la meva veu.

—Bé —vaig dir—, potser. —Em penso que vaig cloure els ulls, tractant de retenir aquell moment, aferrant-me a una dèbil esperança.

Vaig sortir a la carretera un mes després, conduint durant dies i nits sense parar, en una enorme caravana de lloguer que consumia quatre litres cada deu quilòmetres i que no superava els cinquanta-cinc quilòmetres per hora així que vaig creuar la divisòria continental de Nou Mèxic. Escoltava emissores de música country i de l'Oest Mitjà a la ràdio, i parlava amb els gossos, el Homer i l'Ann. L'Elizabeth vindria al cap d'un parell de setmanes, en tren. Bevia cafè sol i vaig haver de visitar dos tallers mecànics (se'm va rebentar una junta als afores de Vicksburg, tot just començar el viatge, i una transmissió prop de Santa Fe), i mentre conduïa, amb les finestres abaixades a mitges, perquè ja feia fresca als estats de l'oest, em sentia cada vegada més lliure i renovat, i també més agosarat, més esperançat que mai.

Era el principi de setembre i em dirigia, literalment, a la carretera més perduda dels Estats Units, una pista de grava i terra que discorria en paral·lel a la frontera amb el Canadà, a les muntanyes Purcell de Montana. Era com entrar en batalla o enamorar-se, o com despertar d'un somni meravellós o començar-ne un, o com ficar-se en aigua freda un dia de tardor. Les fulles s'amuntegaven en aquelles carreteres secundàries i el vent les aixecava en passar. De vegades, després d'aturar-me per fer una becaina, estirat a l'espaiós sofà amb els gossos arraulits al terra de fusta, em despertava, i les fulles amb colors de tardor cobrien tot el capó groc de la camioneta i el parabrisa; i gairebé

ho feia tremolant. A Mississipí, a l'estat de Texas, on vivia, encara feia calor, però ja feia fred al nord, a les muntanyes, en aquest lloc on volia començar una nova vida. El problema més urgent i immediat, em vaig adonar, era que potser faltava un mes per a l'hivern. I jo no sabia res de l'hivern. No l'havia vist mai i em tenia esporuguit, tot neguitós davant la seva arribada.

Els gossos, saltava a la vista, també estaven intranquils i trobaven a faltar Mississipí. Era clar que els semblava que cometia una equivocació.

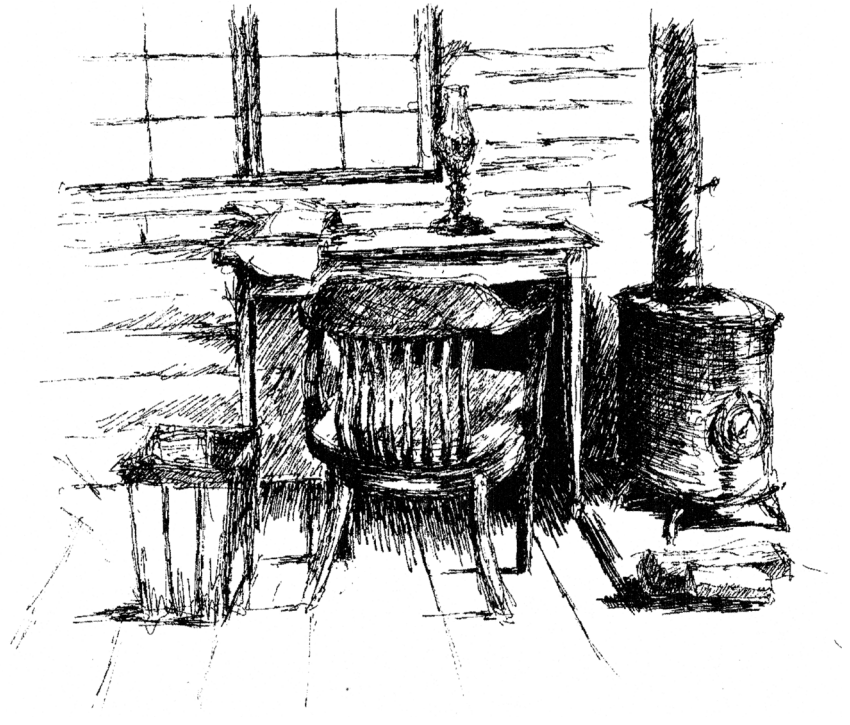
13 DE SETEMBRE

Primer dia ennuvolat. Meravellós, gris, fred i carregat de rosada quan m'he llevat, però després, a mig matí, el sol ha tret el nas, travessant la boira i tenyint de blau la vall. Estic impacient per veure com plou aquí, però sé que ho farà aviat. Tot està molt tranquil i silenciós. Se sent qualsevol soroll a molta distància: els gossos roseguen i mosseguen com ossos unes potes de cérvol que han trobat vora una de les velles cabanes d'escorxar animals, ocells dels quals desconec el nom, més ocells al bosc, un camió que passa. Arreu de la vall hi ha blau, però aquí dalt, al vessant de la muntanya del Cavall Perdut, hi ha un silenci imponent i el sol crema a través dels núvols carregats de pluja i tot seguit queda tapat. Oblido constantment que aquesta nit soparé espaguetis amb en Dave Pruder i la seva xicota.

Quan comenci a nevar, escriuré a l'hivernacle. Hi ha una estufa de llenya i així estaré calentó. Dos buscalls equivaldran a una pàgina, si tinc sort. M'he construït un petit gimnàs a les golfes de l'hivernacle i podré fer esquats, flexions, abdominals, estiraments de tríceps enmig d'una jungla verda, tot suant i mirant per la finestra com canvia el temps.

He comprat una ampolla de vi per portar-la a casa d'en Dave Pruder aquest vespre. En Dave és alt i afable, li agraden els cavalls i en té dos a les (nostres) pastures d'en Holger, a més del bar Dirty Shame.[1] La seva xicota, la Suzie, havia estat crupier a Las Vegas. És menuda, pèl-roja, de pòmuls prominents, bonica. Espero que ella i l'Elizabeth es facin bones amigues. En Dave té un aspecte juvenil i els seus ulls són d'allò més vius. Fa vuit anys que és aquí dalt i, quan el mires, sembla que enguany sigui el primer.

1. Es podria traduir com a «Vergonya Fastigosa». (N. del t.)

15 de setembre

Un escriptor en una vall de treballadors. Potser la novetat que representa tot plegat els ajudi a assimilar-ho. No em pregunta ningú si em quedaré a l'hivern; de fet, la manera com ho diuen és: «I doncs, penses sortir-te'n aquí a l'hivern?»

Aleshores seré un habitant més (si és que ho aguanto). Després de passar-hi l'hivern, podré moure'm per la vall amb més acceptació. Veuré més coses, sentiré més coses, m'explicaran més coses.

En Truman Zinn, amic d'en Dave, comentava que l'hivern és molt maco. «Potser passi algun camió per davant de casa teva un cop a la setmana, únicament, i ja pots considerar-te afortunat. El sentiràs arribar de ben lluny.»

D'això és del que parlen més, quan es refereixen a l'hivern: del silenci. En Jim Kelly, guarda forestal retirat (home d'aspecte feréstec i

atractiu, de cabells negres, llargs i llisos, pòmuls indis i ulls negres com còdols de riu), diu que l'hivern l'emociona tant que es posa les botes de neu i surt al bosc per pujar a la muntanya de Cara de Hensley i baixar, una excursió de setze quilòmetres, simplement per gust. Diu que els pumes el segueixen. De vegades troba les seves petjades a la neu, en les profunditats del bosc. I en la tornada a casa, veu els seus rastres damunt del seu, com si l'empaitessin.

Avui, més tard, tractaré d'engrescar el Homer dient-li: «On és l'Elizabeth?» No m'ha sentit pronunciar el seu nom fa dues setmanes. Serà interessant comprovar si la recorda, i també després, a l'estació del tren.

Duc barba d'un parell de setmanes. A l'estació del tren serà divertit.

No aconsegueixo tenir prou llenya! He tornat a la casa corrents per anar al vàter (fred, sorollós, humit i ple de corrents d'aire) i, quan he sortit per anar a l'hivernacle de nou, la llenya de trèmol feia bona olor en ficar-la a l'estufa: una escalforeta agradable i seca en un dia lleig. Quina sort que tinc!

Espero que a l'Elizabeth li agradi la col. Creix arreu de l'hort. La veig quan m'assec a l'escriptori, si miro per la finestra, i encara té gotes de la pluja d'anit al damunt. Els enciams també estan verds i brillants a causa de la pluja. A mi no m'agrada gaire la verdura. Hauria d'obrir la porta de l'hort per deixar-hi entrar tots els cérvols, una sorpresa nadalenca a mitjan setembre.

Una dona gran, a la qual tothom anomena «la Iaia», ha viscut aquí dalt tota la vida. Vuitanta anys a Yaak. Penseu en totes les coses que s'ha perdut. Però també en totes les coses que ha vist i que la resta del món no. No es pot tenir tot, independentment d'on visquis.

No sé com escriure sobre aquesta terra amb cert ordre i concert, perquè tot just l'estic descobrint. Si li trobo el fil, m'alegraré de seguir-lo (com amb les matemàtiques, la química, la genètica i l'electricitat, coses amb regles i límits); però, de moment, tot és confús, un gran misteri, imprevisible.

Si veig un bon tros de llenya vora el camí, m'aturo i l'agafo.

Espero que vingui el camió del propà. En compraré tres mil quatre-cents litres per a la calefacció i el generador (a 69,9 centaus els quatre litres, gairebé). A la família que vivia aquí abans meu (marit, dona i dues criatures) li hauria durat tres o quatre mesos. Jo faré que me n'arribi per a cinc o sis.

Més tard, a la tarda. Acabo de tornar de Yaak, on he fet una trucada amb un telèfon públic doble, he parlat amb en Dick McGary una bona estona (s'estava calent dins la botiga) i he comprat deu bitllets de la rifa de l'edredó que organitzen els Voluntaris de les Ambulàncies. L'edredó està penjat a les bigues de la botiga, esgrogueint-se amb el sol que entra pels finestrals. A un dòlar per bitllet, l'edredó serà del color de la neu, a l'hivern.

He vingut a buscar una càrrega de llenya amb la camioneta: llenya de la bona. Troncs gruixuts, ja asclats, i llargs buscalls, que formen altes piles com si fossin escuradents, procedents de l'explotació forestal (zones de tala, normalment). Es fa massa explotació forestal, hi ha piles de llenya pertot arreu, fusta que es deixarà perdre, fusta que era massa petita per aprofitar-la però que destorbava d'alguna manera. A les piles de llenya que deixen aquí i allà trobo alerç, que és la fusta més seca d'aquests topants i la que millor crema; és la preferida de tothom.

No he vist ningú allà dalt, a la Cara de Hensley. Tampoc no hi volia veure ningú. Els gossos han jugat enfilant-se a la pila de llenya, saltant entre els troncs i entaforant-s'hi rere el rastre de ves a saber què. El pèl se'ls està tornant més espès.

De tornada en la camioneta i amb una cervesa del Dirty Shame, m'he trobat en Truman i en Dave, que es preparaven per arribar-se a la ciutat pròpiament dita, Libby.[2] M'han preguntat si necessitava res, cosa que m'ha fet sentir bé. Quan he travessat el ramal sud del Yaak i he vist les nostres pastures, el vell Buck d'en Dave, amb la seva capa d'un gris marronós, estava ajagut a terra, descansant, i el

2. Una localitat d'aproximadament 2.600 habitants. (N. del t.)

Fuel, de pèl roig, estava dret amb les potes posteriors lleugerament plegades.

Diuen que, a la cabana d'en Tom i la Nancy Orr, les manetes dels calaixos, els armaris i les portes són de banya de uapití. La Nancy fa esquí de fons tot l'hivern i troba cornamentes al bosc.

El vent aixeca i fa cruixir els llistons i els cabirons del sostre. A dins de l'hivernacle fa tuf de fum i carn, juntament amb l'olor heroica i persistent de la primavera, de coses que encara broten.

El Homer, el boig del Homer, es menja els tomàquets directament de la planta, enfonsant-se fins a les espatlles entre les flors per arribar-hi. L'Ann fa una becaina en una franja de sol. La roba em fa olor de fum de llenya.

En Dick McGary m'ha comentat que han calculat que costaria vuitanta mil dòlars portar l'electricitat fins aquí. Genial, he dit. Fantàstic.

Aquesta llum, aquesta llum d'un tint rogenc, la llum de la darreria de l'estiu, l'estiu indi…, sembla dir alguna cosa. Aquesta llum ho om-

